

گزارش سیاستی

سیاست همسایگی:

دیپلماسی ورزشی و صنعت ایران و قطر

مرداد ۱۴۰۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گزارش سیاستی

شماره ۳

سیاست همسایگی: دیپلماسی ورزشی و صنعت ایران و قطر

مرداد ۱۴۰۱

گزارش سیاستی

شماره سوم: مرداد ۱۴۰۱

گروه پژوهشی فرهنگ دیپلماسی و گفتگو

سیاست همسایگی: دیپلماسی ورزشی و صنعت ایران و قطر

ناظر: دکتر غلامرضا کریمی

تدوین: دکتر محسن کشوریان آزاد

آدرس: محله نارمک، خیابان جانبازان غربی، کوچه میدان شصت و دوم، پلاک ۱۸

واحد ۱۵، طبقه ۵

کدپستی: ۱۶۴۸۸۹۷۵۸۳

تلفن: ۰۲۱-۷۷۹۲۴۳۵۹ ۰۹۱۲۲۷۱۷۴۳۷

مطالب مندرج در این مجموعه با رصد آخرین رویدادها و تحولات بین‌المللی تدوین شده و ضرورتاً درج آن به معنای تایید آن از سوی گروه پژوهشی فرهنگ دیپلماسی و گفتگو نیست. نقل قول مطالب گزارش سیاستی با ذکر ماخذ بلامانع است.

www.icdd.ir

سخن نخست

پدیده جهانی شدن و توسعه چشمگیر فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات و افزایش وابستگی متقابل سیاسی-اقتصادی ما را موظف کرده برای پیشبرد امور فردی، اجتماعی و حتی ملی خود به بین‌المللی شدن امور و پدیده‌ها و به طور خاص به انواع مختلف دیپلماسی توجه ویژه داشته باشیم و رویکردها و نگرش‌های بین‌المللی خود را تقویت کنیم. جهانی شدن، جهان را کوچک و مردم کشورهای مختلف را به هم نزدیک‌تر کرده است لذا افراد در هر کشوری باید مهارت‌های ارتباط، تعامل و گفتگوی بین‌فرهنگی را پیدا کنند و در جهت ارائه تصویری مثبت از کشور خود نزد مردم دیگر کشورهای دنیا تلاش کنند چرا که امروزه دیپلماسی و قدرت نرم، یکی از ابعاد مهم قدرت ملی هر کشوری در جهان است.

امروزه متخصصان سیاست و روابط بین‌الملل نوشداروی شفابخش همه دردهای کشور را در دیپلماسی درست می‌دانند و براین باورند که با دیپلماسی صحیح می‌توان دولت را از این واماندگی نفس‌گیر رهانید و به آن جانی تازه بخشید و با دیپلماسی درست می‌توان گره کور توسعه‌نیافتگی را در این آب و خاک گشود. در گروه پژوهشی فرهنگ دیپلماسی و گفتگو قصد داریم بستر کارآمدی دولت و نظام سیاسی در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و فناوری، آموزشی و ورزشی را مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهیم. بدون تردید یکی از دلایل عدم توسعه متوازن کشور و آسیب‌پذیر شدن بخش قابل توجهی از توده‌های مردم، بخاطر درست کار نکردن حکمرانی دیپلماسی در کشور بوده است حال اگر فعالانی در این عرصه باشند که بعنوان کنشگران مدنی دیپلماسی بتوانند به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیرندگان دیپلماسی کشور یاری برسانند یک اقدام کاملاً محق و بجاست بنابراین تأسیس و فعالیت این مؤسسه بر مبنای این نیاز راهبردی کشور صورت گرفته است.

مؤسسه دارای شبکه‌ای از اساتید، محققان و دیپلمات‌های باتجربه است که به پیشبرد کیفیت آموزش و پژوهش در عرصه دیپلماسی و گفتگو و ظرفیت‌سازی در جهت بین‌المللی‌سازی مدارس، دانشگاه‌ها و سایر نهادهای علمی، آموزشی و اجرایی کشور فعالیت می‌کند و ظرفیت‌ها و مهارت‌های دانش‌آموزان، دانشجویان و سایر علاقمندان را برای زندگی در دنیای جهانی شده آینده ارتقا می‌دهد.

این مؤسسه به عنوان نخستین واحد پژوهشی تخصصی در حوزه فرهنگ دیپلماسی، گفتگو و سیاستگذاری با اخذ مجوز از شورای گسترش و برنامه‌ریزی آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۰۱ به شماره ثبت ۵۲۸۰۶ و باشناسه ملی ۱۴۰۱۰۶۱۵۴۹۸ توسط دکتر غلامرضا کریمی دانشیار روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی بنیان نهاده شده و با مشارکت مؤثر جمعی از اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی رشته‌های روابط بین‌الملل، اقتصاد، علوم سیاسی، حقوق، مدیریت و علوم اجتماعی فعالیت می‌کند.

یکی از عرصه‌های فعالیت این مؤسسه، انتشار گزارش سیاستی در خصوص مهمترین مسائل و چالش‌های فراروی دیپلماسی کشور و ارائه راه‌حل‌ها به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران است تا به فهم و درک مسائل راهبردی در حوزه دیپلماسی یاری رساند. دست‌اندرکاران این مجموعه امیدوارند پژوهشگران و اهل فن و تخصص، ضمن توجه و دقت در محتوای مطالب، آنان را از راهنمایی‌ها، پیشنهادهای و انتقادهای سازنده خود محروم نسازند.

خلاصه اجرایی

در دهه اخیر، کشورهای حاشیه خلیج فارس از صنعت ورزش برای برندسازی و بازاریابی استفاده کرده‌اند و در این زمینه موفقیت به دست آورده‌اند، لازم است که از تجربیات آن‌ها استفاده شود.

در دهه اخیر، قطر با اتخاذ «راهبرد ورزشی فعال» در سیاست خارجی، آن را به میدان سیاست خارجی و روابط بین‌الملل گره زده است و از این طریق منافع راهبردی خود را دنبال می‌کند.

مسابقات ورزشی می‌تواند زمینه‌ی همکاری و همگرایی را به ارمغان آورد و در برخی موارد باعث افزایش تنش شود. با توجه به اینکه، ورزش بین ایران و کشورهای حوزه خلیج فارس باعث تنش گشته است، جام جهانی قطر می‌تواند زمینه‌ساز همکاری و همگرایی ایران با شورای همکاری خلیج فارس گردد و فضای تنش‌زا را تعدیل کند.

با توجه به طرح‌ها و برنامه‌های قطر این کشور پس از جام جهانی ۲۰۲۲، در کانون دیپلماسی ورزشی جهان قرار خواهد داشت. بنابراین باید در حوزه ورزشی با قطر برنامه بلندمدت طراحی کرد.

سند چشم‌انداز ملی ۲۰۳۰ قطر بر صنعت ورزش برای عملیاتی کردن این سند تأکید دارد، در واقع، قطر سند چشم‌انداز ملی را به صنعت ورزش گره زده است، از این رو، ایران باید دیپلماسی ورزشی کشور را در چارچوب سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ قطر، با این کشور تنظیم کرد و از محتوای سند ۲۰۳۰ برای توسعه همکاری ورزشی طرفین استفاده کند.

قطر اقتصاد دیجیتال و صنعت ورزش را به هم پیوند داده است و درصدد توسعه سرمایه‌گذاری در بخش دیجیتال صنعت ورزش است، این حوزه می‌تواند از زمینه‌های همکاری اقتصادی و توسعه دیپلماسی ورزشی ایران با قطر باشد.

تحت فشار نهادهای حقوق بشری بین‌المللی، قوانین مهاجرتی قطر تغییر یافته و حمایت سیاسی این دولت از کارگران بیشتر شده است، لازم است از این تغییرات برای حمایت از کارگران مهاجر ایرانی بهره جست.

قطر با محوریت «توسعه صنعت ورزش» سیاست «همسایگی خوب» را پیش می‌برد، از آنجایی که ایران نیز در دولت سیزدهم سیاست همسایگی خوب را دنبال می‌کند، صنعت ورزش مسیری برای نزدیک کردن دو کشور است.

«کمیته عالی تحویل و میراث» وظیفه هماهنگی، مدیریت و سرمایه‌گذاری در جام جهانی را برعهده دارد، لازم است که ایران با آن وارد همکاری شود.

بخش گردشگری قطر به ویژه بخش گردشگری مرتبط با جام جهانی باید به صورت ویژه مد نظر قرار گیرد.

صنعت ورزش دیجیتال و پزشکی ورزشی از حوزه‌های فعال سرمایه‌گذاری ورزشی قطر است که باید به آن توجه ویژه نشان داد.

مقدمه

ورزش نقش بسزایی در سیاست بین‌الملل دارد و در ابعاد قدرت نرم و قدرت سخت (اقتصادی، تجاری و سرمایه‌گذاری) در سیاست خارجی دولت‌ها نقش آفرینی می‌کند. از بعد قدرت نرم، ورزش از شاخص‌های تمدن و راه مناسبی برای نزدیک شدن مردم به هم بدون زحمت است. ورزش همانند موسیقی و هنر یک زبان جهانی است و مسابقات ورزشی می‌توانند شرایط مساعدی را برای گفتگو و مذاکره بین دولت‌ها مهیا کنند (Pamment, 2019: 147). از نظر اقتصادی، ورزش در حال حاضر توسط بسیاری از کشورها به‌عنوان یک بخش صنعتی مهم تلقی می‌شود که می‌تواند درآمد ملی را تقویت کند، به ایجاد شغل کمک کند، درآمد صادراتی را افزایش دهد و در سیاست مالیاتی دولت‌ها به آن‌ها کمک کند. به‌عنوان مثال، دولت چین به دنبال ساخت بزرگ‌ترین اقتصاد ورزشی داخلی جهان تا سال ۲۰۲۵ به ارزش ۷۵۰ میلیارد دلار است. اسرائیل قصد دارد، خود را به‌عنوان یک مرکز فناوری ورزشی جهانی نشان کند، کره جنوبی می‌خواهد با توسعه صنعت ورزش در این زمینه در جهان نقش آفرینی کند (Chadwick, 2022: 2).

از دهه ۱۹۷۰ به بعد و تعامل جغرافیا، سیاست و اقتصاد، تغییر عمیق جهانی شدن و در ۵ سال اخیر، دیجیتالی شدن، باعث شده تا ورزش دیگر مختص به رقابت در زمین‌بازی نباشد؛ بلکه باید آن را به‌عنوان عرصه برای توسعه سیاست خارجی دولت‌ها در ابعاد مختلف در نظر گرفت. اکنون قدرت‌های بزرگی همانند آمریکا، بریتانیا و فرانسه مزایای قابل توجهی از ورزش همانند افزایش قدرت نرم و روابط تجاری قوی به دست آورده‌اند. در واقع دولت‌ها با استفاده از ورزش به تقویت روابط در سراسر جهان اقدام نمایند. علاوه بر این، ورزش در بسیاری از کشورها به‌عنوان یک برند ملی مورد توجه قرار گرفته است. برای نمونه، برزیل اگرچه یک کشور رو به رشد اقتصادی است، اما به کشور فوتبال معروف شده است. همچنین باشگاه‌های بزرگ فوتبال نظیر رئال مادرید، بارسولنا، منچستر یونایتد... که علاوه بر پول‌سازی، باعث برجسته شدن نام کشورهایشان شده‌اند.

در بستر تحولات جدید اکثر کشورهای جهان به ویژه دولت‌های خاورمیانه به دنبال اثرگذاری در صنعت ورزش و توسعه سیاست‌های تجاری و اقتصادی خود در این چارچوب هستند. یکی از دولت‌های که در سال‌های اخیر در حوزه ورزش حضور فعال داشته است، قطر می‌باشد. امروزه رقابت زیادی برای میزبانی مسابقات ورزشی بین‌المللی و جهانی بین کشورها وجود دارد. قطر با تصمیم فدراسیون فوتبال این شانس

را پیدا کرد که میزبان پر بیننده‌ترین رویداد ورزشی دنیا باشد. قطر برنده‌ی دیپلماسی ورزشی شد که تقریباً از دو دهه قبل شروع کرده بود (Kessous, 2011).

این گزارش به دنبال این است تا ابعاد دیپلماسی ورزشی قطر و حوزه‌های توسعه و سرمایه‌گذاری ورزشی آن را مشخص کند، تا بتواند زمینه‌های همکاری ایران با قطر را در حوزه ورزشی جستجو کند. مقصود از نگارش این گزارش راهبردی پاسخ به این پرسش است که دیپلماسی ورزشی و صنعت ورزش قطر دارای چه ابعادی است و کشور ایران چگونه می‌تواند با این کشور وارد همکاری در صنعت ورزش شود؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که توسعه دیپلماسی ورزش و صنعت ورزش در قطر از سال ۲۰۰۱، کلید خورده است و در حوزه‌های ورزشی مختلف اعم از زیرساخت فیزیکی، پزشکی ورزشی، توانمندی در میزبانی، توسعه گردشگری و... خود را به سطح اول جهان رسانده است و در قالب جام جهانی میراث اصلی آن تبلور پیدا کرده است. آنچه مشخص است طرح توسعه صنعت ورزش قطر به جام جهانی ۲۰۲۲ محدود نخواهد شد و در چارچوب «چشم‌انداز ملی ۲۰۳۰ قطر» ادامه خواهد یافت. ایران باید سیاست‌گذاری عملیاتی خود را در حوزه صنعت ورزش، به‌طور مشخص در بخش‌های سرمایه‌گذاری، زیرساختی، کسب تجربه، پزشکی ورزشی، مهندسی و ساخت‌وساز و... را با قطر برنامه‌ریزی کند.

۱- دیپلماسی ورزشی «شورای همکاری خلیج فارس»

دیپلماسی ورزشی استفاده استراتژیک از رویدادهای ورزشی به وسیله دولت‌ها برای ایجاد تصویر بین‌المللی مطلوب است، در دیپلماسی ورزشی، سیاست با استفاده از مفاهیم دیگر همچون ورزش، ملی‌گرایی، تجارت و دیپلماسی به طور جدایی‌ناپذیری با هم پیوند می‌خورد. در این چارچوب کشورهای شورای همکاری خلیج فارس راهبرد «دیپلماسی ورزشی فعال» را در هزاره سوم دنبال کرده‌اند. در دو دهه اخیر، منطقه‌ی خلیج فارس میزبان چندین رقابت بزرگ بود و ورزش به‌عنوان کانون برندسازی و بازاریابی شهرهای دبی، ابوظبی، منامه و دوحه قرار گرفت.

در واقع در دو دهه اخیر در کشورهای حاشیه خلیج فارس صنعت ورزش^۱ رونق گرفته و این دولت‌ها اهمیت استفاده از ورزش‌های جهانی - به ویژه رویدادهای بین‌المللی برجسته همانند مسابقات «تومبیل رانی فرمول یک آ» و جام جهانی - را برای قدرت نرم و دیپلماسی عمومی درک کرده‌اند. چندین دولت خلیج فارس از طریق حمایت مالی و سرمایه‌گذاری مستقیم در لیگ‌ها و رویدادهای برتر، به دنبال ارتقای جایگاه خود در رتبه‌بندی فیفا و کسب مدال‌های المپیک هستند.

۱_ sports industry

۲_ Formula 1

مهاجرت ورزشی، امضای قرارداد با ورزشکاران خارجی برجسته برای بازی در لیگ‌های داخلی یا نمایندگی دولت‌ها در رویدادهای بین‌المللی بخشی از استراتژی کلی دیپلماسی ورزشی این کشورها است. به عنوان نمونه؛ برای پیشبرد دیپلماسی ورزشی، کشور قطر «آکادمی اسپایر^۳» را راه‌اندازی کرد که برنامه‌ای جاه‌طلبانه برای جذب ورزشکاران جوان در سراسر جهان است. این آکادمی همچنین مربیان و دانشمندان برتر را با هدف پیشرفت بخش ورزش محلی جذب می‌کند. اکنون قطر به‌عنوان یک مقصد پیشرو برای باشگاه‌های ورزشی و ورزشکاران برای آماده شدن برای مسابقات بین‌المللی یا سازمان‌دهی اردوهای آموزشی در طول تعطیلات زمستانی در اروپا ظاهر شده است (Alexander & caferio, 2020).

به لطف کانال‌های تلویزیونی همانند «بین اسپورت^۴»، «شبکه ورزشی ابوظبی^۵»، «دبی اسپورت^۶» برخی از دولت‌های شورای همکاری خلیج‌فارس در حال تبدیل شدن به قطب اصلی تولید و پخش تلویزیونی هستند و بسیاری از روزنامه‌نگاران ورزشی، پخش‌کنندگان، تحلیل‌گران و مفسران را جذب می‌کنند. «بین اسپورت» دوحه برای تسلط بر حقوق پخش مسابقات و لیگ‌های ورزشی بزرگ رقابت کرده است و در اروپا، آمریکای شمالی و آسیا گسترش یافته است.

نظرسنجی‌ها نیز نشان می‌دهد که صنعت ورزش در خاورمیانه در حال رشد است. بر اساس نظرسنجی «پرایس واترهاوس کوپرز^۷» صنعت ورزش در خاورمیانه از بازه زمانی سه تا پنج سال گذشته، ۷/۸٪ رشد داشته است، این در حالی است که رشد تجارت جهانی ورزش در همین دوره حدود ۳٪ بود. این نظرسنجی نشان می‌دهد که با توجه به میزبانی قطر در جام جهانی ۲۰۲۲، صنعت ورزش در خاورمیانه با رشدی بیش از این برسد (Invest Qatar, 2022). بر این اساس، دیپلماسی ورزشی و صنعت ورزش به‌عنوان کانون توجه کشورهای شورای همکاری خلیج‌فارس به ویژه عربستان سعودی، امارت و قطر تبدیل شده است و اهمیت این موضوع در سیاست «تنوع اقتصادی» آن‌ها مشهود است.

۲- پروژه دیپلماسی ورزشی قطر: زمینه و اهداف

فضای ورزشی (اعم از میداین مسابقات، رسانه‌های ورزشی، طرفداران و علاقه‌مندان) زمینه‌ی بسیار خوب و سریعی برای شناساندن و فرستادن پیام و اطلاع‌رسانی به وجود می‌آورد. بگونه‌ای که یکی از

۳_ Aspire Academy

۴_ beIN Sports

۵_ Abu Dhabi Sports

۶_ Dubai Sport

۷_ PricewaterhouseCoopers (PwC)

وجه دیپلماسی غیررسمی در قالب دیپلماسی ورزشی با هدف استفاده از ورزش برای کسب سایر مقاصد و تأمین منافع ملی محسوب می‌شود. بر همین اسلوب، در دستگاه سیاست خارجی دوحه، پرداختن به امر ورزش در جایگاه یکی از استراتژی‌های مهم این کشور مطرح شده و با هدف شناسایی و تقویت حضور قطر در مجامع بین‌المللی به تصویب رسیده و متعاقباً مجموعه دستورالعمل‌های عملیاتی از سوی رئیس دولت ابلاغ گردیده است.

مشارکت ورزشی قطر در درجه اول بر سه موضوع متمرکز است: اول به دنبال سلامت و رفاه در جامعه‌ای است که در آن نرخ چاقی بالا است، دوم نوسازی و پیشرفت را تبلیغ می‌کند و آن را به عنوان کلید مقابله با نگرش‌های منفی به توسعه در کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در نظر گرفته است، سوم اعتبار و جذابیتی است که ورای اقتصاد هیدروکربنی برای بخش گردشگری قطر ایجاد می‌کند. بنابراین از این زاویه، قطر به‌عنوان کشوری که قدرت سخت محدودی دارد، نقش آفرینی در حوزه ورزشی، زمینه تعامل بین‌المللی و تقویت قدرت نرم آن را فراهم می‌آورد (Alexander & Cafiero, 2020: 1).

راهبرد دیپلماسی ورزش قطر نشان می‌دهد که مقامات دوحه به طور استراتژیک به ورزش فکر کرده‌اند و سرمایه‌گذاری در این بخش را بخش مهمی از آینده اقتصادی این کشور پس از گاز می‌دانند. قطر ورزش را به‌عنوان سازوکاری برای ایجاد وجهه و حضور خود در صحنه بین‌المللی و درعین حال دسترسی به مخاطبان جدید می‌داند. بدین ترتیب، دولت قطر ورزش را به بخشی جدایی‌ناپذیر از برندسازی و توسعه ملی این کشور تبدیل کرده است. اگرچه سایر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس مانند بحرین و امارات قبل از قطر میزبانی مسابقات ورزشی را آغاز کردند، اما قطری‌ها، با میزبانی «بازی‌های آسیای ۲۰۰۶» حضور جهانی خود را اعلام کردند. در سال ۲۰۰۸، رهبران قطر چشم‌انداز ۲۰۳۰ را برای توسعه بخش ورزشی کشورشان اعلام کردند. از دیدگاه مقامات دوحه، مزایای سرمایه‌گذاری در این بخش فراتر از قدرت نرم برای بهبود سلامت ملی و تسهیل تنوع اقتصادی به دور از بخش‌های سنتی گاز و نفت است. قطر یک استراتژی برندسازی ملی را با ترکیب ابتکارات اقتصادی، سیاسی و اجتماعی با نقش برجسته‌ی ورزش اجرا کرده است.

ابتکارات دیپلماسی ورزشی بخشی از راهبردهای گسترده‌تر «دیپلماسی عمومی» است که عموماً به سمت اهداف استراتژیک خاص گام بر می‌دارد. بدین ترتیب، ابتکارات ورزشی و فرهنگی قطر باید با در نظر گرفتن سایر تلاش‌های دیپلماتیک مورد بررسی قرار گیرد. انتخاب دولت قطر برای معرفی خود به عنوان یک مرکز ورزشی مستقر در خلیج فارس با ابتکارات گسترده‌تر آن تکمیل می‌شود. علاوه بر اینکه قطر میزبانی بازی‌های جام جهانی ۲۰۲۲ را برنده شده، رسماً برای میزبانی بازی‌های المپیک

۲۰۲۰ نیز اقدام کرد و در مزایده شرکت نموده است. قطر برای میزبانی بازی‌های آسیایی ۲۰۰۶ نیز مبلغ ۲/۸ میلیارد دلار هزینه کرد که سومین رخداد بین‌المللی مهم ورزشی بعد از جام جهانی و بازی‌های المپیک به شمار می‌آید (Doherty, 2012).

قطر بین سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۲۲ در مجموع ۲۴ تورنمنت درجه یک و درجه دو را برگزار کرده است. در جدول زیر مسابقات ورزشی که از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰ در قطر برگزار شده، آورده شده است.

جدول شماره ۱: رویدادهای ورزشی جهان در قطر (۲۰۱۰-۲۰۲۲)

سال برگزاری	رویداد ورزشی
2010	مسابقات جهانی داخل سالن دو و میدانی
2010	مسابقات قهرمانی قایقرانی نوجوانان
2011	جام ملت‌های آسیا
2011	بازی‌های پان عربی
2012	مسابقات قهرمانی تیراندازی آسیا
2014	مسابقات جهانی شنا
2015	مسابقات جهانی بوکس غیر حرفه‌ای
2016	مسابقات قهرمانی دوچرخه‌سواری استقامت جاده مردان جهان
2018	مسابقات جهانی ژیمناستیک هنری
2019	مسابقات جهانی دو و میدانی
2022	جام جهانی

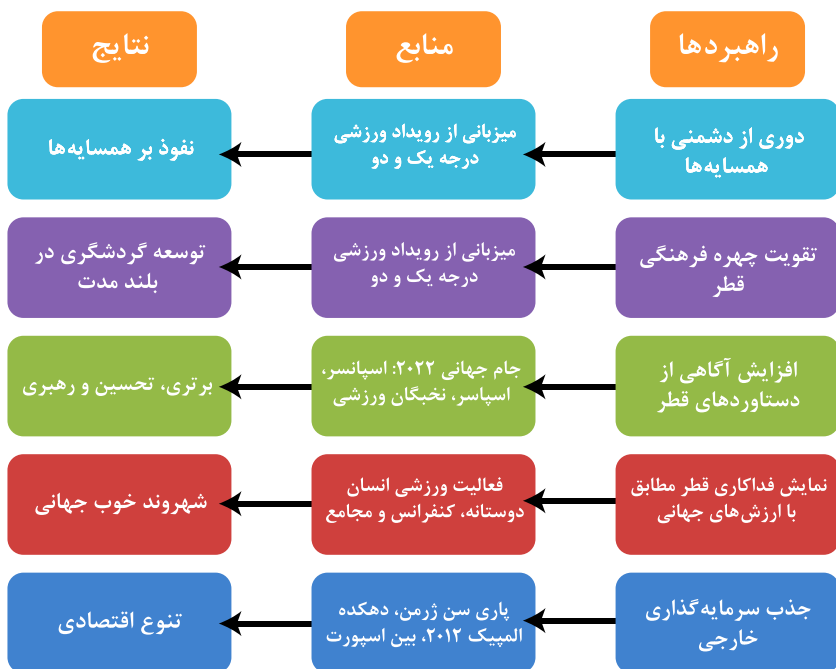
منبع: (Alexander & cafero, 2020: 3)

جدول فوق نشان می‌دهد که تنوع برگزاری رویدادهای ورزشی در کشور قطر بسیار بالا است و در تمام حوزه‌های مختلف توان برگزاری مسابقات را دارد. امری که باعث افزایش قدرت دیپلماسی قطر در جهان در حوزه ورزش شده است. توان برگزاری مسابقات نشان می‌دهد که برنامه‌ریزی قطر برای ورزش راهبردی و بلندمدت است. در این راهبرد ورزشی همسایه‌ها نقش به‌سزایی خواهند داشت.

۱-۲- دیپلماسی نرم و تقویت سیاست همسایگی قطر

قطر برای تقویت قدرت نرم خود بسته‌ای را برای تقویت رابطه با جهان و همسایه‌ها ارائه کرده است. مقامات قطر آمادگی خود را برای همکاری ورزشی با کشورهای همسایه اعلام کرده‌اند و از آن‌ها خواسته‌اند تا در جام جهانی قطر به این کشور کمک کنند. شکل زیر بسته راهبردی قطر را برای همکاری با همسایه‌ها نشان می‌دهد و گویای آن است که قطر درصدد عملیاتی کردن راهبرد «همسایه خوب» در حوزه ورزش و پیوند بین ورزش و سایر حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی برای بهبود رابطه با همسایه‌ها است.

شکل شماره ۱: قدرت نرم قطر و دیپلماسی ورزشی

منبع: (Brannagan & lee , 2019: 7)

شکل فوق بسته راهبردی قطر برای پیاده‌سازی قدرت نرم با همسایه‌ها را نشان می‌دهد. راهبردهای قطر با همسایه‌ها اغلب در قالب دیپلماسی ورزشی عملیاتی شده و این کشور از طریق دیپلماسی ورزشی درصدد نفوذ بر همسایه‌ها، توسعه گردشگری بلندمدت با همسایه‌ها، ارائه تصویر «شهروند خوب جهانی»

از خود، تنوع اقتصادی، برتری و ارائه خود به عنوان یک رهبر در منطقه در ابعاد فرهنگی و ورزشی است. قطر برای نیل رسیدن به اهداف خود راهبردهای «دوری از دشمنی با همسایه‌ها»، «تقویت چهره فرهنگی قطر»، «آگاهی از دستاوردهای قطر»، «نمایش فداکاری با ارزش‌های جهانی» و «جذب سرمایه‌گذاری خارجی» را در پیش گرفته است.

۲-۲- «دیپلماسی فوتبال» قطر و توسعه پیوند اقتصادی و فرهنگی با جهان

رابطه بین قدرت نرم یک کشور از طریق میزبانی رویدادهای بزرگ همانند المپیک و جام جهانی تقویت می‌گردد. با رویداد جام جهانی ۲۰۲۲ وزارت خارجه قطر به دنبال این است تا نشان دهد که چگونه ورزش به «توسعه صلح»، بهبود زیرساخت‌ها، مشروعیت و تغییر تصویر خاورمیانه کمک می‌کند و فضای تعامل مثبت بین منطقه و جهان را فراهم می‌گرداند. به همین خاطر، بخش بزرگی از تمرکز ورزشی قطر حوزه فوتبال است. رویکرد قطر به «دیپلماسی فوتبال» بر مبنای سه عنصر اصلی است که اهداف مکملی را در سطح جهانی دنبال می‌کنند. شناسایی و برنامه‌ریزی برای توسعه و کشف استعدادها داخلی، جذب سرمایه‌گذاری و حمایت‌های خارجی، و میزبانی از طیف گسترده رویدادهای ورزشی به ویژه جام جهانی ۲۰۲۲ از جمله اهداف سه‌گانه‌ای این کشور در حوزه دیپلماسی فوتبال است.

ورود مربیان تراز اول جهانی در رده‌های پایه قطر و برنامه‌ریزی برای آکادمی اسپایر، قراردادهای اسپانسر متعددی با باشگاه‌های بزرگ جهان (پاری سن ژرمن، بارسلونا، بایرن مونیخ، رم)، و سرمایه‌گذاری دولت‌های دیگر در این کشور خود مؤید این مسأله است. قطری‌ها سرمایه‌گذاری‌های کلانی را در ورزش اروپا از جمله صرف ۶۰ میلیون دلار برای پیراهن تیم بارسلونا انجام دادند. قطر در چند سال اخیر مبلغی حدود ۲۲۵ میلیارد دلار صرف پروژه‌های زیربنایی کرده است که بخشی از آن صرف هزینه‌های جام جهانی می‌شود. از جمله ۳ میلیارد دلار برای آماده‌سازی زمین مسابقات و ۱۷ میلیارد دلار برای ساخت هتل‌ها در نظر گرفته شده است (Kessous, 2011).

همچنین شرکت هواپیمایی قطر ایرویز^۸ قرارداد اسپانسر جام لیبرتادورس^۹ و باشگاه بوکاجونیورز آرژانتین را نیز منعقد کرد. استفاده از شرکت هواپیمایی توجه گردشگران را به سوی قطر جذب می‌کند و دولت را به عنوان تسهیل‌کننده سفرهای بین‌المللی به قطر نشان می‌دهد و این تصویر را از قطر به جهان عرضه می‌کند که قطر شهروند جهانی خوب است. علاوه بر این، قطر از جام جهانی به‌عنوان فرصتی برای جذب شرکت‌های بین‌المللی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی استفاده می‌کند و از این طریق وجهه قطر

۸_ Qatar Airways

۹_ Copa Libertadores

را به عنوان یک فرصت اقتصادی رو به رشد برای سرمایه‌گذاران خارجی افزایش می‌دهد. به عنوان مثال، اخیراً به یک شرکت چینی، قراردادی برای استادیوم پرچم‌دار جام جهانی؛ یعنی «استادیوم ملی لوسیل ۱۰» اعطا شد (Morgan, 2020).

همچنین «آکادمی اسپایر» میزبان تیم‌های خارجی و اردوهای آماده‌سازی تابستانی است. به عنوان مثال در سال ۲۰۱۳-۲۰۱۴، میزبان بخش جوانان بیش از ۳۲ باشگاه ورزشی از جمله لیورپول و پاری سن ژرمن بود. این مسأله قطر را به عنوان میزبان خوب معرفی می‌کند و احتمال اینکه قطر به عنوان یک مقصد فوتبالی قابل قبول در نظر گرفته شود را افزایش می‌دهد. قطر به دنبال نشان دادن هویت قطر از طریق جام جهانی است که مردم را در جشن مشترک فوتبال، درک بین فرهنگی و فرصت‌های جدید برای رشد و توسعه به هم متصل کند. این کشور در تلاش است با برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های مختلف، این ایده را که نسل‌های آینده باید سیاره مشترک زمین را مکانی سبزتر، عادلانه‌تر، عاری از تبعیض و مملو از صلح و دوستی تبدیل کنند، در این رویداد به نمایش بگذارد. در بعد اقتصادی، بر اساس گزارش صندوق بین‌المللی پول از سال ۲۰۱۰ تا سال ۲۰۲۰ (دریافت حق میزبانی جام جهانی) تولید خالص داخلی قطر به طور پیوسته افزایش داشته است. بنابراین فوتبال به عنوان کانون فعالیت‌های ورزشی قطر در نظر گرفته شده است و دو بعد اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی را پیش می‌برد.

۳-۲- اتهام «ورزش شویی» و چالش صنعت ورزش قطر

این اصطلاح در سال‌های اخیر باب شده است و راجع به سیاست‌های ورزشی کشورهای حوزه خلیج فارس استفاده می‌شود. بسیاری از تحلیل‌گران حقوق بشری معتقدند که دولت‌ها از ورزش برای ارائه تصویر مثبت است و تلاش می‌کنند تا تصویر سیاه کشورها در زمینه حقوق بشر و شرایط بد کارگران خارجی را تظہیر کنند. کشور قطر علی‌رغم تلاش برای تظہیر خود در مقابل نهادهای حقوق بشری اما متهم به نقض حقوق بشر در حوزه مختلف از جمله ورزش است. مدعیان حقوق بشر معتقدند که قطر در فعالیت‌های ورزشی حقوق مهاجران کارگر رعایت نمی‌کند و در سایر حوزه‌ها از جمله حمایت از گروه‌های تروریستی نیز فعال است. سیاست دیپلماسی ورزشی باعث تظہیر چهره آن خواهد شد.

۳- پتانسیل صنعت ورزش قطر: جستجوی زمینه‌های همکاری

قطر در حوزه‌های مختلف ورزشی درصدد سرمایه‌گذاری است، شناسایی این حوزه‌ها در ابعاد سیاسی، اقتصادی و قدرت نرم می‌تواند زمینه همکاری با این کشور را در آینده در صنعت ورزش فراهم کند.

۱-۳- سیاست تنوع اقتصادی برای گذر از اقتصاد غیر انرژی

سیاست دیپلماسی ورزشی قطر برای ارائه تصویری از این کشور به عنوان کشوری پیشرفته بدون توجه به انرژی است. در واقع قطر می‌خواهد نشان دهد که از منابع انرژی می‌توان برای سیاست اقتصادی متنوع بهره جست. دیپلماسی ورزشی می‌تواند بر معیار سلامت جامعه و تنوع بخشیدن به بخش گردشگری و اقتصاد غیر هیدروکربنی کمک کند، از آنجایی که قطر از دیپلماسی ورزشی برای بهبود موارد فوق کمک گرفته است، لازم است که تجربه آن استفاده شود.

۲-۳- صنعت ورزش و جذب سرمایه‌گذاری خارجی در قطر

دیپلماسی ورزشی از چند حیث موجب رونق سرمایه‌گذاری‌های خارجی می‌شود. پرداختن به دیپلماسی ورزشی، سرزمین قطر را نه تنها به کشوری جذاب برای هواداران و دست‌اندرکاران ورزش تبدیل می‌نماید، بلکه به تبع آن باعث جذابیت فوق‌العاده برای سرمایه‌گذاران خارجی می‌گردد. اولاً، بسیاری از شرکت‌های تجاری-اقتصادی و همچنین بنگاه‌های رسانه‌ای در جهت بهره‌مندی از فرصت‌های ایجاد شده و استفاده از تمرکز افکار عمومی در خلال مسابقات ورزشی، خواستار حضور و عرضه محصولات خود در این کشور می‌شوند. بگونه‌ای که بسیاری از برندهای مطرح تجاری با صرف هزینه‌های زیاد مشتاق سرمایه‌گذاری در قطر هستند. ثانیاً، در کنار حضور شرکت‌های بزرگ در بخش‌های ورزشی، بسیاری از فعالان و سرمایه‌گذاران محصولات غیر ورزشی مانند مالکان صنعت تبلیغات، صنعت توریسم، صنعت حمل و نقل در صدد ورود به بازارهای قطر خواهند بود. بدین ترتیب، پیگیری این سیاست موجب معرفی ظرفیت‌های قطر در عرصه‌ی بین‌المللی می‌گردد. نکته‌ی دیگر آنکه تداوم دیپلماسی ورزشی موجب برنامه‌ریزی‌های بلندمدت شرکت‌های اقتصادی نیز می‌گردد.

۱-۲-۳- «کمیتة عالی تحول و میراث» و توسعه سرمایه‌گذاری در قطر

آمدگی قطر برای میزبانی جام جهانی فوتبال ۲۰۲۲ فرصتی بی‌سابقه برای کسب و کارهای محلی، منطقه‌ای و بین‌المللی به وجود آمد. فرصت‌های زیادی از میزبانی جام جهانی ۲۰۲۲ توسط قطر برای افراد و مشاغل مختلف در داخل و خارج-به ویژه کشورهای همسایه- به وجود آمده است. دولت قطر اظهار کرد: «از همه شرکت‌های بین‌المللی برای کمک به زیرساخت‌ها برای برگزاری تورنمنت دعوت می‌کند. همچنین در حوزه اقتصادی، زیست‌محیطی، اجتماعی و انسانی از کشورهای دیگر برای همکاری استقبال می‌کنیم».

هم اکنون «کمیته عالی تحویل و میراث^{۱۲}» که وظیفه سازمان‌دهی مسابقات جام جهانی را دارد، خود را متعهد به استفاده از بهترین استعدادها در خاورمیانه و جهان می‌داند. این کمیته به دنبال آن است تا متخصصان تمام کشورهای مختلف را در حوزه ورزش در جهان گرد هم آورد. به نظر مقامات قطر، میزبانی مسابقات در حال حاضر یک میراث ماندگار ایجاد کرده و تلاش‌های این کمیته این است تا از طریق زیرساخت‌ها، آموزش، فوتبال برای توسعه، حمایت از نوآوری‌های منطقه‌ای و تلاش برای بهبود رفاه کارگران، آینده‌ای بهتر را برای قطر، خاورمیانه، آسیا و جهان رقم زند (SC, 2022).

بر اساس اظهارات مقامات وزارت خارجه قطر، کمیته عالی تحویل و میراث در حال سرمایه‌گذاری و آموزش برای داوطلبان است تا از طریق شرکت در برنامه‌های این کمیته تجربه کسب کنند. تجربه‌هایی که می‌تواند به آینده سرمایه‌گذاری و اشتغال در فطر کمک فراوان کند. وزارت خارجه قطر اظهار کرد: «سازمان‌دهی فرصت‌های داوطلبانه این امکان را برای ما فراهم می‌کند، به افرادی که فعالانه در آینده قطر و منطقه اطراف آن مشارکت دارند، نزدیک شویم. آن‌ها به ما کمک می‌کنند تا اشتیاق خود را برای جام جهانی فوتبال ۲۰۲۲ گسترش دهیم و اغلب ایده‌های آن‌ها را به کار بیندیم» (Ministry of foreign affairs, 2022). بنابراین کمیته تحول و میراث در زمینه‌ی هماهنگی، مدیریت و سرمایه‌گذاری در جام جهانی فعال است و جستجوی بسترهای همکاری با آن به دولت‌ها کمک می‌کند تا بهتر از پتانسیل جام جهانی استفاده کنند.

۲-۳- نهادهای سرمایه‌گذاری قطر و ایجاد فرصت برای سرمایه‌گذاری در صنعت ورزش

در دهه اخیر «سازمان توسعه سرمایه‌گذاری قطر»^{۱۳} در بخش صنعت ورزش وارد شده است. این سازمان فرصت‌های این حوزه را بررسی و در بخش‌های مختلف آن سرمایه‌گذاری می‌کند. از آنجا که صنعت ورزش در جهان دارای پتانسیل بکر است، قطر استراتژی توسعه زیرساخت‌های این حوزه را دنبال کرده است. بر اساس نظرسنجی شرکت «برسون-مارستلر»^{۱۴} که درباره «رتبه‌بندی شهرهای ورزشی جهان ۲۰۲۰» بر اساس معیارهای همچون میزبانی رویدادهای ورزشی، تجزیه و تحلیل دیجیتال، رسانه‌های ورزشی دوحه در بین ۵۰ شهر برتر جهان و اول در کشورهای عربی قرار داشت.

۱۲_ Supreme Committee for Delivery & Legacy (SC)

۱۳_ Investment Promotion Agency Qatar (IPA Qatar)

۱۴_ Burson Cohn & Wolfe

همچنین بر اساس «شاخص ملی تأثیر ورزش جهانی»^{۱۵} توسط شرکت «اسپورت اینتلجنش»^{۱۶} قطر را در رتبه اول در GCC و در بین ۲۰ کشور برتر جهان قرار داد. (Invest Qatar, 2022) با سیاست تنوع اقتصادی در قطر، فرصت صنعت ورزش برای رشد بیشتر شده است. وزارت بازرگانی و صنعت^{۱۷} قطر، ۸۳ فرصت تجاری و سرمایه‌گذاری را تا سال ۲۰۲۳ برای بخش خصوصی شناسایی کرده است که شامل مدیریت و ترویج رویدادها ورزشی، توسعه ورزش، ساخت مکان، کالاها و تجهیزات ورزشی، تجاری‌سازی ورزش، گردشگری ورزشی و عملیات محل برگزاری است (Gulf Times, 2022).

۳-۲-۳- صنعت ورزش و توسعه بخش زیرساختی قطر

برپایی گردهمایی‌های بزرگ بین‌المللی بویژه در حوزه‌ی ورزشی که مخاطبین و ذینفعان داخلی و خارجی فراوانی همراه دارد، اقتضا می‌کند تا دوحه انجام پروژه‌های زیرساختی را بیش از شرایط عادی در دستور کار قرار دهد. تا جایی که این کشور کوچک مانند یک منطقه‌ی ساخت و ساز بزرگ در آمده است که مقرر شده در طول پنج سال منتهی به ۲۰۲۰ میلادی مبلغی معادل ۲۲۵ میلیارد دلار در زمینه‌ی انجام پروژه‌های زیرساختی از جمله بزرگراه‌ها، فرودگاه، ورزشگاه‌ها و هتل‌های جدید هزینه نماید.

از سوی دیگر، پیگیری دیپلماسی ورزشی سبب می‌شود تا افزون بر جلب سرمایه‌گذاری‌های مستقیم در بخش زیرساخت‌های ورزشی، محرک‌های لازم برای رونق سایر بخش‌ها نیز وجود آید. دیپلماسی ورزشی علاوه بر زیرساخت‌های اقتصادی حتی به صورت غیرمستقیم بر سایر حوزه‌های کلان نظیر راهبردهای و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی قطر نیز اثر می‌گذارد. برای نمونه، توجه جامع به امر ورزش قهرمانی بصورت خواسته یا ناخواسته موجب توجه بیشتر به جایگاه و اهمیت حضور بیشتر زنان به محیط‌های ورزشی گردیده و بالتبع موجب برجسته‌تر شدن نقش و حضور زنان در جامعه‌ی محافظه کار قطر می‌گردد. موضوعی که در سال‌های اخیر از ابعاد مختلف در دستور کار راهبردهای اجتماعی- فرهنگی این کشور مسلمان قرار داشته است. تا جایی که یکی از مأموریت‌های اصلی که توسط «الشیخه موزه بنت ناصر» همسر امیر قطر پیگیری می‌شود، مربوط به افزایش حضور زنان در سطوح اجتماعی با رویکرد اشاعه‌ی سبک زندگی غربی است.

در همین راستا، بانوی اول قطر به کمک ظرفیت‌های حوزه‌ی ورزشی ضمن همکاری نزدیک با مؤسسات خارجی فعال در این کشور به انجام اقدامات عمومی بر پایه‌ی تمرکز بر حضور زنان می‌پردازد

۱۵_ Global Sports Impact (GSI) Nations Index

۱۶_ Sports Market Intelligence's company

۱۷_ The Ministry of Commerce and Industry

که از آن جمله می‌توان به ایجاد باشگاه زنان عرب، اولین پیست اتومبیل‌رانی زنان و نظائر آن اشاره نمود که به دنبال تقویت مشارکت زنان و ایجاد الگویی به ظاهر دمکرات در میان سایر کشورهای منطقه است.

۳-۳- دیپلماسی ورزشی و توسعه سیاست همسایگی

میزبانی جام جهانی می‌تواند زمینه‌های بی‌ثباتی و اختلاف‌های منطقه‌ای را کاهش دهد و منجر به اثرات مثبت در بین همسایه‌ها گردد. سیاست قطر در سال‌های گذشته نسبت به برخی از همسایه‌ها همانند عربستان سعودی ناپایدار بوده است. قطر با وجود قطع روابط با عربستان در سال ۲۰۱۷ و قطع ۶۰٪ از واردات آن عملکرد خوبی در سال‌های بعد در حوزه تجاری داشت و روابط سرمایه‌گذاری خود را با خارج گسترش داده است. تولید ناخالص داخلی قطر در سال ۲۰۱۸، ۱/۴٪ رشد داشته است. علاوه بر این، مانند همسایه خود عربستان سعودی، قطر نیز می‌خواهد اقتصاد خود را متنوع کند تا از اتکای بیش از حد به منابع طبیعی جلوگیری کند. رویدادهای ورزشی تجربه‌ای از قطر را به بازدیدکنندگان ارائه می‌کنند که ممکن است بخواهند آن را تکرار کنند، طرفداران فوتبال از کسب و کارهای محلی استفاده می‌کنند، سایت‌های گردشگری محلی را پیدا می‌کنند، و می‌بینند که قطر «چه چیزی برای ارائه دارد»، بنابراین این مسابقات قطر را به‌عنوان یک مقصد احتمالی تعطیلات آینده معرفی می‌کند و در نتیجه صنعت گردشگری این کشور را تقویت می‌کند. در این راستا تقویت سیاست همسایگی یکی از محورهای توسعه صنعت ورزش قطر است که به عنوان بستر مناسب برای کشورهای همسایه مطرح شده است.

۳-۴- سرمایه‌گذاری قطر در حوزه آکادمی ورزشی

چنانچه گفته شد، قطر مبلغ زیادی را در توسعه استعدادها داخلی سرمایه‌گذاری کرده است. در سال ۲۰۰۴ آکادمی چند رشته‌ای اسپایر تأسیس شد و از آن به بعد خود آکادمی به طرز چشمگیری موفق بوده است و نتایج ۱۵ سال بعد، به‌صورت پیوسته شروع به نشان دادن کرد. به‌عنوان نمونه موفقیت غافلگیرکننده قطر در جام ملت‌های آسیای ۲۰۱۹ گواهی بر کیفیت این آکادمی بود. بهترین گل زن این مسابقات، مهاجم و ستاره قطر یعنی المعز علی از محصولات آکادمی اسپایر و فارغ‌التحصیلان آن بود (Morgan, 2022). این آکادمی به شکل گسترده‌ای بر رده‌های سنی زیر ۲۳ کار می‌کند و در چند سال گذشته در ورزش‌های مختلف نتایج درخشانی را به دست آورده است.

۳-۵- پتانسیل بالای قطر در میزبانی مسابقات ورزشی

قطر از سال ۲۰۰۵ تاکنون میزبان بیش از ۵۰۰ رویداد ورزشی بین‌المللی بوده که همه انواع ورزش و گروه‌های سنی را پوشش می‌دهد. به‌عنوان مثال این کشور مسابقات بین‌المللی زیادی را شامل؛ بازی‌های

آسیایی ۲۰۰۶، مسابقات قهرمانی هندبال جهان در سال ۲۰۱۵، مسابقات قهرمانی بوکس در سال ۲۰۱۵، چهل و هشتمین دوره قهرمانی ژیمناستیک هنری، بازی‌های جهانی ساحلی^{۱۸} ۲۰۱۹، مسابقات جام باشگاه‌های جهان در سال ۲۰۱۹، جام باشگاه‌های جهان ۲۰۲۰، فیفا عرب کاپ ۲۰۲۱ میزبانی کرده است. تنها در سال ۲۰۲۱، قطر میزبان ۶۳ رویداد ورزشی از جمله ۶ رویداد قهرمانی جهان بود. فیفا عرب کاپ ۲۰۲۱ به‌عنوان نقطه عطفی در میزبانی قطر است. این مسابقات اولین بار در سال ۱۹۶۳ در لبنان برگزار شد و به دلیل شرایط بی‌ثبات تا سال ۲۰۲۱ تنها ۱۰ بار برگزار شد (Al-Rantisi, 2022). این نشان می‌دهد که قطر در میزبانی و برگزاری مسابقات ورزشی به‌عنوان یک کشور موفق در جهان مطرح است و باید از پتانسیل‌های آن بهره جست.

۳-۶- اصلاح سیاست مهاجرتی قطر در پرتو جام جهانی ۲۰۲۲: زمینه حضور کارگران

یکی از اتهامات وارد به دولت قطر در سال‌های اخیر نحوه برخورد این کشور با مهاجران است. به‌عنوان مثال؛ انتقادهای قابل توجهی از سوی دریای آزادمان غیردولتی و مقامات بین‌المللی در مورد نحوه برخورد با کارگران مهاجر در صنعت ساخت‌وساز وجود داشت که به آمار بالای مرگ‌ومیر و سوءاستفاده گسترده از کارگران اشاره می‌کند. در سال ۲۰۲۱ گاردین در گزارشی ادعا کرد که ۶۵۰۰ کارگر مهاجر استخدام‌شده برای پروژه‌های جام جهانی جان خود را از دست داده‌اند، این در حالی است که «کمیتة عالی تحول و میراث» اعلام کرد که ۳۷ مورد مرگ میان کارگران بود که با زیرساخت‌های ورزشی در ارتباط هستند (Mabey, 2022).

قطر در چند سال اخیر تلاش کرد تا این سیاست را بهبود بخشد و سیاست خود را نسبت به مهاجران تغییر دهد. در واکنش به محکومیت فزاینده رفتار با کارگران در این کشور، در اکتبر ۲۰۱۹، دولت قطر برنامه‌های خود را برای پایان دادن به «سیستم کارگری کافالا»^{۱۹} اعلام کرد. در ژانویه ۲۰۲۰، محمد العبیدی، دستیار معاون وزیر کار گفت که قطر محدودیت‌های حقوق کارگران برای ورود و خروج از امارت بدون اجازه کارفرمایان را حذف کرده است. پس‌از این اعلامیه، سازمان بین‌المللی کار، این کشور را به دلیل لغو محدودیت‌ها به‌عنوان «نقطه عطفی بزرگ در دستور کار جاه‌طلبانه اصلاحات کار دولت قطر» ستایش کرد (البته دیدبان حقوق بشر آن را تأیید نکرد).

۱۸_ the 2019 ANOC World Beach Games

۱۹_ kafala migrant labor system

سیستمی است که برای کارگران مهاجر استفاده می‌شود و در بخش‌های ساخت و ساز داخلی برای کارگران مهاجر بر اساس آن رفتار می‌شود.

با این وجود، اصلاحات قوانین کار به دلیل حضور جامعه بین‌المللی در دستور کار قرار دارد. برای قطری‌ها، جام جهانی و سایر رویدادهای ورزشی نشان می‌دهد آن‌ها کاملاً متعهد به عمل به وعده‌ها برای بهبود شرایط برای کارگران آسیایی (عمدتاً) که در پروژه‌های مرتبط با جام جهانی در گرمای سوزان شبه‌جزیره عربستان کار می‌کنند، هستند.

۷-۳- «چشم‌انداز ملی ۲۰۳۰ قطر»^{۲۰} و توسعه زیرساخت‌های ورزشی

برنامه توسعه ملی ۲۰۲۰ قطر که در سال ۲۰۰۸ تدوین شد، در پی جامعه پیشرفته در پنج رکن اساسی توسعه حکومتی، اقتصادی، اجتماعی، انسانی و زیست‌محیطی است. در چارچوب آن نهادها و سازمان‌های دولتی، غیردولتی، محلی و بین‌المللی در راستای برنامه توسعه هماهنگ شده‌اند. به گفته مقامات قطر ورزش یکی از حوزه‌های است که بر روی هر چهار راهبرد اثرگذار است. برندسازی در حوزه ورزش، جذب گردشگر از طریق ورزش، میزبانی رویدادهای ورزشی از جمله اقدامات ورزشی برای پیشبرد سند ملی ۲۰۳۰ قطر است. در واقع در چارچوب چشم‌انداز ۲۰۳۰ قطر به دنبال این است تا به عنوان کشور استاندارد شناخته شود و ورزش می‌تواند مسیر رسیدن به این هدف را هموار کند. در شکل ارکان سند چشم‌انداز ملی و رابطه آن با صنعت ورزش آورده شده است.

شکل شماره ۲: ارکان استراتژی قطر در جام جهانی ۲۰۲۲

منبع: (Qatar Government, 2021)

رابطه سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ و ورزش در سیاست خارجی قطر نشان می‌دهد که فارغ از جام جهانی ۲۰۲۰، برنامه توسعه ورزشی قطر همچنان ادامه خواهد داشت و این کشور خود را به عنوان کانون ورزش در خاورمیانه و آسیا مطرح خواهد کرد. دوحه باید در چارچوب سند چشم‌انداز ملی ۲۰۳۰، دیپلماسی ورزشی و برنامه‌های خود را پیاده کند. از این حیث، میزبانی جام جهانی میراثی را برای قطر و توسعه ورزش در منطقه بر جای خواهد گذاشت که نه تنها فرصت‌های برای سرمایه‌گذاری در صنعت ورزش فراهم می‌کند؛ بلکه قطر آماده است تا توسعه را در ابعاد دیگر گسترش دهد و چشم‌انداز و زیرساخت‌های آینده‌نگرانه کشور نه تنها توسعه صنعت ورزش را تسریع کرده است، بلکه پتانسیل رشد بخش‌های مختلف را نیز تقویت کرده است.

۸-۳- فناوری دیجیتال و توسعه صنعت ورزش

در عصر اقتصاد دیجیتال ضرورت توجه به فناوری و تحول دیجیتال در حوزه ورزش درک شده است. انتظار می‌رود که بازار جهانی ورزش از سال ۲۰۱۹-۲۰۲۴، حدود ۸/۷٪ رشد کند و به ۲۱۸/۷ میلیارد دلار تا سال ۲۰۲۴ برسد. در خاورمیانه ورزش در وضعیت مناسبی برای سرمایه‌گذاری دیجیتال قرار دارد؛ چرا که اکثریت جمعیت، جوان و اهل اینترنت هستند. همچنین با توجه به سرمایه‌گذاری دولت‌ها در ورزش و اقتصاد دیجیتال به عنوان راهی برای تنوع بخشیدن به اقتصاد، پتانسیل رشد امیدوارکننده‌ای در صنعت ورزش در زمینه دیجیتال وجود دارد. بر اساس پیمایش «پرایس واترهاوس کوپرز» عربستان سعودی در میان ۲۰ کشور سرمایه‌گذار در حوزه ورزش دیجیتال با درآمد ۷۱۶ میلیون دلاری قرار دارد، امارت ۳۱۳، و مصر ۲۸۷ میلیون دلار در زمینه ورزش دیجیتال درآمد کسب کرده‌اند.

قطر شروع قدرتمندی با فناوری اطلاعات و ارتباطات پیشرفته داشته و در شاخص رقابت‌پذیری «پذیرش فناوری اطلاعات و ارتباطات» جهانی در رتبه هشتم قرار دارد. این کشور با داشتن اولین شبکه تجاری جی ۵ در جهان و با ضریب نفوذ ۹۹ درصدی اینترنت، به حمایت از سرمایه‌گذاران برای کشف فرصت‌ها از طریق سکوی بلند صدور مجوز خود مانند مرکز مالی قطر و فناوری ورزشی قطر ادامه می‌پردازد. (Invest Qatar, 2022). بنابراین بخش دیجیتال ورزش بسیار مد نظر مقامات قطر است و در سرمایه‌گذاری‌ها نمایش داده شده است.

۹-۳- نشان دادن برندهای ملی در قطر

جام جهانی فرصتی برای همسایه‌ها است تا بتوانند برندهای ملی خود را در آنجا ارائه دهند. از آنجایی که، درآمد تبلیغات تلویزیونی به پخش‌کننده‌ها تعلق می‌گیرد نه به کشور میزبان، بسیاری از

سرمایه‌گذاران در کشورهای همسایه قطر به دنبال گرفتن امتیاز این پخش‌ها هستند (البته در حال حاضر این سرمایه‌گذاری‌ها صورت گرفته است). همچنین فرصتی برای ارائه تصویر جهانی خوب از کشورهای منطقه است. به‌عنوان مثال، پیش‌بینی می‌شود که قطر در جام جهانی از نهادهای حقوق بشری برای حمایت از خود استفاده کند؛ چراکه این کشور در زمینه حقوق بشر مورد انتقادهای فراوان از سوی مجامع بین‌المللی و نهادهای حقوق بشری است (Mabey, 2022).

۱-۳- زمینه‌های همکاری در پزشکی ورزشی

بازار جهانی فیزیوتراپی و پزشکی ورزشی در سال ۲۰۲۰، حدود ۸/۲ میلیارد دلار تخمین زده شد، پیش‌بینی می‌شود که تا سال ۲۰۲۷، ۸/۳٪ رشد داشته باشد و به رقم ۱۴/۹ میلیارد دلار برسد. قطر دارای امکانات پزشکی ورزشی آینده‌نگرانه مانند بیمارستان سبیتار^۱ در دوحه است که اولین مرکز تخصصی حوزه پزشکی ورزشی در منطقه است و توسط فیفا به عنوان یک مرکز عالی پزشکی ورزشی مورد تأیید قرار گرفته است. در واقع قطر با داشتن بهترین زیرساخت‌های ورزشی جهان موقعیت خود را به‌عنوان یک مقصد ورزشی جهانی تثبیت کرده است.

۴- توصیه‌ها و راه‌کارها

یکی از راه‌کارهای کشور قطر برای گذر از اقتصاد غیر انرژی، استفاده از صنعت ورزش برای اقتصاد متنوع، به ویژه در بخش گردشگری است، از آنجا که قطر در حوزه صنعت ورزش کشور موفق بوده است، لازم است از تجربه‌های این کشور استفاده کرد.

در کشور قطر «کمیته عالی تحویل و میراث» وظایف سرمایه‌گذاری‌ها و مدیریت جام جهانی را برعهده دارد، ایران باید سازوکارهای اجرایی و دامنه فعالیت‌های «کمیته عالی تحویل و میراث» را بشناسد و از طریق نهادهای مختلف مربوط با آن وارد روابط دیپلماتیک شود. استفاده از طرح‌های این کمیته می‌تواند برای آینده ورزش ایران مفید باشد.

قطر برای توسعه بلند مدت صنعت ورزش و گردشگری به دنبال توسعه سیاست «همسایه خوب» است، ایران که دولت سیزدهم سیاست همسایگی را پیش می‌برد، باید از این فرصت با قطر استفاده کند. وجود اختلاف با عربستان سبب گشت تا قطر به دنبال سیاست همسایگی خوب با سایر همسایه‌ها از جمله ایران باشد. حال با وجود جام جهانی فرصت‌های اجرایی چنین سیاستی فراهم گشته است و لازم است که ایران از این فرصت در چند ماه آینده استفاده کند. همچنین باید توجه داشت که سیاست همسایگی قطر

در حوزه ورزش به جام جهانی ختم نمی‌شود و این کشور در برنامه‌های بلندمدت خود نیز به دنبال همکاری با همسایه‌ها در حوزه ورزش است و ایران باید سیاست همسایگی بلند مدت با قطر را جستجو کند. در واقع، «صنعت ورزش» پتانسیل مناسبی برای اجرای سیاست همسایگی بین ایران و قطر دارد. قطر در حوزه سرمایه‌گذاری بر روی آکادمی ورزش بسیار فعال است. به عنوان نمونه آکادمی اسپایر از نمونه‌های موفق سرمایه‌گذاری کشور قطر است. ایران باید از تجربیات چنین آکادمی در حوزه ورزش استفاده کند و با آن همکاری داشته باشد.

پتانسیل برگزاری مسابقات مختلف ورزشی در قطر نشان از آن دارد که فارغ از جام جهانی این کشور به یک قطب اصلی دیپلماسی ورزشی در جهان تبدیل شده است. وزارت ورزش، فدراسیون فوتبال و سایر فدراسیون‌های ورزشی ایران باید طرح و برنامه‌های را برای توسعه دیپلماسی ورزشی قطر و استفاده از امکانات و تجربه‌های آن را برنامه‌ریزی کنند.

وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی ایران باید بر روی توسعه گردشگری ایران با قطر در جام جهانی برنامه‌ریزی کند. جستجوی کسب و کارهای محلی در قطر، سایت‌های گردشگری و... نشان می‌دهد که در چه بخش‌های می‌توان با قطر در حوزه گردشگری همکاری کرد. علاوه بر این می‌توان از فرصت‌های جام جهانی قطر استفاده و صنایع دستی ایران را در آنجا عرضه کرد. لازم است اقدامات دیپلماتیک وزارت خانه مربوطه این مهم را پیگیری کند- پیرو اجرای همکاری در این حوزه، در ۲۹ اردیبهشت ۱۴۰۱ وزیر صنایع گردشگری ایران با وزیر فرهنگ قطر دیدار داشت.

به دلیل فشارهای بین‌المللی به ویژه نهادهای حقوق بشری، سیاست حمایتی قطر از کارگران مهاجر در سرمایه‌گذاری‌های ورزشی و قوانین مربوط به کارگران مهاجر تغییر یافته است. ایران باید از آن استفاده بهینه را ببرد. ایران باید تدابیری را اندیشه کند که کارگران ایرانی مهاجر بهتر بتوانند از اصلاحات مربوطه استفاده کنند.

سند چشم‌انداز ملی ۲۰۳۰ قطر بر صنعت ورزش برای عملیاتی کردن این سند تأکید دارد، در واقع، قطر سند چشم‌انداز ملی را به صنعت ورزش گره زده است، از این رو، ایران باید دیپلماسی ورزشی کشور را در چارچوب سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ قطر، با این کشور تنظیم کرد و از محتوای سند ۲۰۳۰ برای توسعه همکاری ورزشی طرفین استفاده کند.

«سازمان توسعه سرمایه‌گذاری قطر» و «وزارت بازرگانی و صنعت» حامی اصلی سرمایه‌گذاری برای صنعت ورزش در قطر هستند، ایران باید با آن‌ها وارد مذاکره شود.

ایران باید از فرصت سرمایه‌گذاری در بخش تلویزیونی استفاده کند و از این طریق برندهای ملی خود را در جام جهانی به ملت‌های جهان نشان دهد.

از آنجا که، در حوزه پزشکی ورزشی قطر به دستاوردهای زیادی دست پیدا کرده، لازم است که ایران استفاده از حوزه پزشکی ورزشی قطر، همکاری و تبادل دانش و تجربه در حوزه پزشکی ورزشی را در اولویت همکاری قرار دهد.

1_ Alexander, Kristian & Giorgio cafero. (2020). Qatar's soft power sports diplomacy, Middle East Institute, March 9, <https://www.mei.edu/publications/qatars-soft-power-sports-diplomacy>.

2_ Al-Rantisi, Mahmoud.(2022). World Cup in Qatar: Sports Diplomacy as a Soft Power Instrument, Politics today, <https://politicstoday.org/world-cup-in-qatar-sports-diplomacy-as-a-soft-power-instrument/>.

3_ Chadwick, Simon. (2022). How 2022 Will Epitomise Sport's Burgeoning Geopolitical Economy, <https://www.iris-france.org/-164078how-2022-will-epitomise-sports-burgeoning-geopolitical-economy/>.

4_ Doherty, R. (2012) "Tiny Qatar stands tall in int'l affairs", Reuters Retrieved from: <http://www.gmanetwork.com/news/story/245123/news/world/tiny-qatar-stands-tall-in-int-affairs>.

5_ Grix, J, Brannagan, P. M., & Lee, D. (2019). Qatar's global sports strategy: Soft power and the 2022 World Cup. In *Entering the Global Arena* (pp. 110-97). Palgrave Pivot, Singapore.

6_ Gulf Times. (2022). 2022 FIFA World Cup to stimulate domestic economy: IPA Qatar, <https://www.gulf-times.com/story/-2022/709825FIFA-World-Cup-to-stimulate-domestic-economy-IPA-Qatar>.

7_ Invest Qatar. (2022). Qatar's sports sector eyes post2022- horizon, <https://invest.qa/media-and-events/news-and-articles/qatar%E9%80%2s-sports-sector-eyes-post-2022-horizon>.

8_ Kessous, M. (2011) "Sports as Diplomacy: How Small Gulf Countries Use Big Sports to Gain Global Influence", Retrieved from: <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2080062,00.html>.

9_ Mabey, Lee. (2022). Qatar 2022 World Cup offers brands opportunity to make a stand, <https://www.thedrum.com/opinion/16/05/2022/qatar-2022-world-cup-offers-brands-opportunity-make-stand>.

10_ Ministry of foregin affairs. (2021).Opportunities, <https://mofa.gov.qa/en/qatar/-2022-fifa-world-cup/opportunities>.

11_ Morgan, Ewan .(2020). Qatar's Sports Diplomacy Project, Brookings Institution, <https://breakingthelines.com/investigation-piece/qatars-sports-diplomacy-project/>.

12_ Pamment, J. (2019). Special issue on sports diplomacy. Place Branding and Public Diplomacy, 146-145 ,(3)15.

13_ Qatar Government. (2021). Voluntary National Review 2021, Report on the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/280362021_VNR_Report_Qatar_English.pdf.

14_ SC. (2022). The Supreme Committee for Delivery & Legacy (SC), <https://www.qatar2022.qa/en/about>.

Policy Paper

Neighborhood Policy: Iran-Qatar Sports and industry Diplomacy

گروه پژوهشی فرهنگ دیپلماسی و گفتگو

دارای مجوز از شورای گسترش و برنامه ریزی آموزش عالی وزارت علوم تحقیقات و فناوری